

Par. 16 Westerwolde - generaliteitsland

Toen Westerwolde op de Spanjaarden veroverd was, plaatsten de Staten-Generaal het gebied "onder egheene van de vereenichde provincies wesende noch behoirende", onder "gouvernement ende commandement" van Willem Lodewijk, de stadhouder van Friesland. De Staten-Generaal was indertijd, zo kan men zeggen, het samenwerkingsorgaan van de 7 verschillende Nederlandse gewesten. Een orgaan, dat het overigens erg moeilijk had omdat alle gewesten afzonderlijk, er vreselijk op bedacht waren, dat aan hun eigen macht en zelfstandigheid binnen de Republiek der 7 Verenigde Nederlanden geen afbreuk werd gedaan. De generaliteitslanden, waarvan Westerwolde er dus één werd, stonden rechtstreeks onder het gezag van deze "samenwerkende" Staten en hadden dus niet het recht van zelfregering, dat bij de in 1579 gesloten Unie van Utrecht aan alle aangesloten gewesten was gewaarborgd. De Staten-Generaal zijn de soeverein, de heer van de heerlijkheid geworden. Ze zijn gekomen in de plaats van de vroegere landsheer, zoals bijv. Karel V, met het recht op bepaalde inkomsten uit het gebied en het recht om de rechtspraak te regelen.

Derhalve worden in Westerwolde de zgn. generale middelen ingevoerd, d.w.z. de belastingheffing, die ook in de rest van de Republiek in gebruik is. Na veel getwist, vooral met de Staten van Friesland en die van Stad en Lande die vinden dat zij aanspraken kunnen laten gelden, wordt vastgesteld, dat de belastingopbrengst in de eerste plaats zal worden besteed aan de forten Bellingwolderschans (= het huidige Oudeschans) en Bourtange.

De rechten van de Arembergs, die zich volgens de berichten te veel met de vijand ingelaten hadden, worden volkomen genegeerd. Hun goederen worden verbeurd verklaard. In plaats van de zittende drost te Wedde, Matthias Orth, wordt Jacob Entens door de Staten-Generaal aangesteld, met de opdracht de heerlijke rechten in het landschap te handhaven, nu ten bate van de Generaliteit en dezelfde schattingen en jaartaxen te incasseren als voorheen. De nieuwe (generale) belasting betekent voor de Westerwolders dus een verzwaring van hun lasten en we staan niet verbaasd wanneer we lezen, dat de ingezetenen een deputatie naar Den Haag - ook

toen al het regeringscentrum - hebben gestuurd om bezwaar te maken. Men waande zich mogelijk weer een beetje baas in eigen huis. In dat geval zijn ze wel bedrogen uitgekomen, want de afgezanten keren onverrichter zake terug.

Het is overigens opvallend, dat de Westerwolders steeds in het geweer komen als hun geldelijke lasten dreigen verhoogd te worden, al is het maar met een beetje. We krijgen sterk de indruk, dat het armoedje troef is geweest bij de meesten van onze voorouders in de 16e en 17e eeuw.

De Westerwolders hebben over één ding echter beslist niet te klagen gehad in de periode vanaf 1470: dat de rechthebbende heer hun verveelde. Die wisselde namelijk bijna met de jaargetijden mee, zoals we al gezien hebben. We zien het nóg eens. In 1609 sluiten de Nederlanden en Spanje het 12-jarig Bestand. In artikel XIII van dat bestand staat, dat "goederen, die ter oorzake van de oorlog in beslag genomen waren, voor de duur van het Bestand zouden terugkeren aan de vroegere rechthebbende of zijn erfgenamen, onder beding slechts dat ze zonder toestemming van de Staten niet van de hand mochten worden gedaan". Zo keert Karel van AreMBERG in 1609 terug als leenman van Westerwolde. De soevereiniteit blijft berusten bij de Staten-Generaal. Deze eisen tevens, dat de zittende drost gehandhaafd wordt. Dat stond ook in de bepalingen van het Bestand; een moeilijke overigens, want de AreMBERGs hadden het drostambt al aan een kennis beloofd...

Als Karel in 1616 overlijdt krijgen we een vreemde situatie te zien, een situatie waarin overigens de problematiek rond Westerwolde goed tot uiting komt.

Karels weduwe en haar zoon Philips wensen de leenrechten op Westerwolde te verkopen; hun belangrijkste bezittingen lagen in het zuiden van de Nederlanden en in Duitsland en daarenboven hebben ze het einde van het 12-jarig Bestand zien aankomen. Maar wat gebeurt er wanneer ze keurig volgens de regels aan de Staten-Generaal toestemming voor de verkoop vragen? Overijssel laat z'n rechten gelden, want volgens hen was Westerwolde zo'n 50 à 60 jaar "onder het onderwint van den lantsheere van Overijssel ende die van Vrieslant" geweest. Groningen laat z'n rechten gelden - dat hadden ze trouwens al meerdere keren gedaan - want volgens hen "was die heerlicheyt van Wedde ende Westerwoldingerlant van olts annex dese provincie geweest ende is dat noch, oock desen oorloge geduerende heeft (het landschap) steeds ende benefens dese provincie gecontribueert". Ja ja, de Stad'ers wisten wel wat ze wilden. Ze hadden 't zelfs al een keer gepresteerd om de belastingpenningen uit Westerwolde bij de generaliteits-ontvanger weg te laten halen..... En dan zijn daar tenslotte nog de nakomelingen in vrouwelijke lijn van de Addinga's,

die bij hun aanspraken blijven als officiële leenhouders van Corvey.....

Ondanks alle protesten geven de Staten-Generaal toestemming voor de verkoop. De kopers hebben echter niet staan dringen; ze schijnen moeilijkheden geroken te hebben. Voor de somma van f. 125.000,-- gaan de rechten in 1618 over op de Amsterdamse koopman-avonturier Willem van den Hove, een vriend van de raadspensionaris van Holland, Johan van Oldenbarneveldt. De Westerwolders weigeren evenwel de rechten van Van den Hove te erkennen. Ook na herhaalde pogingen zijn ze niet zover te krijgen, dat ze de eed van trouw aan deze "nieuwlichter" afleggen. Als Van den Hove een poging doet zich in de kerk van Blijham te laten inhuldigen, zijn daar als publiek slechts de dominee en één Blijhamster ingezetene aanwezig..... Daardoor kunnen ook de drost en de richters (in Vlagtwedde en in Bellingwolde was een richtersstoel) hun taak niet weer opvatten, want de gravin van AreMBERG had hen al van hun eed ontslagen.

De Westerwolders zoeken en vinden steun bij de instantie, die indertijd was aangevoerd om te bemiddelen in geschillen tussen landzaten en leenman: de Hoofdmannenkamer in Groningen. Van den Hove wendt zich in arren moede tot de Staten-Generaal en heeft mogelijk gedacht, dat z'n invloedrijke vriend Oldenbarneveldt de zaken wel een gunstige wending kon geven. Maar Oldenbarneveldt was intussen in grote problemen geraakt en werd tenslotte onthoofd en de Staten-Generaal krijgen van de afgevaardigden van Stad en Lande te horen, dat zij geen inmenging in hun(!!!) aangelegenheden wensen. Ja ja, die Stadjers.....

Nu helemaal ten einde raad verkoopt Van den Hove zijn rechten maar weer, in 1619. Hij maakt in elk geval nog wat winst, want voor de som van f. 140.000,-- komen de rechten op Westerwolde in handen van....de Stad Groningen. Het is ze dus uiteindelijk toch gelukt. Laten we zeggen, dat de Hoofdmannenkamer "een beetje partijdig" is geweest.

De Staten-Generaal blijft natuurlijk - als voorheen - de soevereiniteit uitoefenen. Zo kan het dan ook gebeuren, dat Willem III in 1672 gouverneur en kapitein-generaal wordt van Westerwolde en niet Hendrik Casimir II, de stadhouder van Stad en Lande.

Zegel van de Staten-Generaal.

Daar dit zegel dateert van 1578 heeft de leeuw in zijn klauw een bundel van 17 pijlen. Dit zou na 1579 bij de Unie van Utrecht veranderd moeten zijn in 7 pijlen. De Staten-Generaal hebben dit echter niet gedaan.

